

Canonne proti Francii, rozhodnutí ze dne 2. 6. 2015 - Okolnost, že se domnělý otec odmítá podrobit znaleckému testu DNA, lze zohlednit při rozhodnutí o tom, zda je nebo není otcem dítěte

Stěžovatel: Canonne

Žalovaný stát: Francie

Číslo stížnosti: 22037/13

Datum: 02.06.2015

Článek Úmluvy: čl. 6 odst. 1
čl. 8

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: povinnost podrobit se testu DNA, právo znát svůj původ, respektování rodinného života, respektování soukromého života, test DNA, určení otcovství, znalec/znalecký posudek

Český právní řád: čl. 32 a 34 Listiny základních práv a svobod
§ 776 - § 784 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku

Významnost: 2

Okolnost, že se domnělý otec odmítá podrobit znaleckému testu DNA, lze zohlednit při rozhodnutí o tom, zda je nebo není otcem dítěte

Autorský komentář:

Nespolupráce domnělého otce v řízení o určení otcovství nemůže jít k tíži dítěte, a to ani z hlediska rychlosti řízení. Soud v této věci dospěl k závěru, že uznání příbuzenského vztahu mezi Éléonorou P. a stěžovatelem národními orgány na základě jeho odmítnutí podrobit se nařízenému genetickému znaleckému testování sice představuje zásah do výkonu práva stěžovatele na respektování soukromého života podle článku 8, nicméně neexistence jakéhokoliv procesního prostředku, který by umožnil donutit předpokládaného otce podrobit se soudnímu příkazu, je v souladu s principem proporcionality pouze tehdy, existují-li jiné prostředky, které umožňují nezávislým orgánům rychle rozhodnout o žalobě na určení otcovství.

V poměrech českého právního řádu povinnost podrobit se krevní zkoušce zůstala pro paternitní řízení zachována v ustanovení § 127 odst. 4 o. s. ř., za užití § 1 odst. 2 z. ř. s. Konstantní judikatura vyžaduje i u znaleckých posudků DNA provedení tzv. vrchního dobrozdání (21 Cdo 693/2010), přičemž defi nuje i podmínky, kdy lze vzorek DNA odebrat zemřelému domnělému otci (30 Cdo

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatel Christian Canonne je francouzského původu a pracoval jako viceprezident společnosti, v níž pracovala také Christiane P. Ta dne 16. července 1982 v době rozvodového řízení porodila dceru Éléonore. Manželství Christiane P. bylo rozvedeno dne 20. září 1983. Dne 16. ledna 1988 se Christiane P. vdala za svého druhého manžela Jana Willema H., který uznal otcovství k Éléonore dne 6. ledna 1988. Christiane P. a Jan Willem H. se rozvedli v roce 1997.

Dne 11. července 2002 podala Éléonore P. žalobu na určení otcovství stěžovatele. Dne 18. dubna 2003 podala návrh na popření otcovství Jan Willem H. Soud následně nařídil Janu Willemu H. podrobit se testům otcovství, jejichž výsledek vyloučil možnost, že by byl otcem Éléonore P. Rozsudkem ze dne 3. ledna 2006 soud vyslovil neplatnost uznání otcovství k Éléonore P. Soud následně nařídil znalecké zkoumání vzorků krve Éléonore P. a stěžovatele za účelem zjištění, zda může být stěžovatel otcem Éléonore P. Po několika neúspěšných předvoláních stěžovatele znalec uzavřel, že se test DNA nepodařilo provést.

Dne 20. října 2009 soud rozhodl, že stěžovatel je otcem Éléonore P. a nařídil zapsání jeho otcovství do rodného listu Éléonore P. Soud v odůvodnění uvedl, že tento závěr učinil na základě provedených důkazů. Zdůraznil, že stěžovatel se nepodrobil testům DNA, a to i přesto, že je to jeho zákonná povinnost, a znemožnil tím potvrzení nebo vyloučení jeho otcovství k Éléonore P. Soud také uvedl, že vzal za prokázané, že v době početí Éléonore spolu stěžovatel a Christiane P. pracovali ve stejné společnosti a byli spolu na několika služebních cestách, což dokazují předložené faktury vystavené na jejich jména. Soud proto z jednání stěžovatele, který odmítl podstoupit test DNA, vyvodil, že je otcem Éléonore P., a to zejména s ohledem na další prokázané skutečnosti.

Dne 24. února 2011 odvolací soud potvrdil rozsudek soudu prvního stupně. Uvedl přitom, že vyvození důsledků z nepodstoupení nařízeného testu DNA není porušením principu nedotknutelnosti lidského těla tehdy, pokud jde pouze o jednu z okolností, na niž soud své rozhodnutí založí. Odvolací soud také vyzdvihl fakt, že stěžovatel a matka Éléonore P. pracovali ve stejné společnosti a jezdili společně na služební cesty, na jedné z nich přitom byli právě v době, která odpovídá době početí Éléonore P. Soud také uvedl, že milostný poměr mezi Christiane P. a stěžovatelem dokazují dvě svědectví. Odmítnutí stěžovatele podrobit se testům DNA, které by byly s to vyvrátí jím popírané otcovství k Éléonore P., je tak pouze dodatečným důvodem pro stanovení otcovství stěžovatele k Éléonore P.

Stěžovatel následně podal kasační stížnost, v níž namítal, že některé listinné důkazy předložené Éléonore P. patřily bývalému zaměstnavateli Christiane P., která neměla právo je zadržovat po skončení pracovního poměru. Namítal, že připuštěním těchto nelegálně držených listin jako důkazů porušil soud princip legality důkazů a porušil tak článek 6 Úmluvy. Dále namítal, že princip nedotknutelnosti lidského těla, který stanoví občanský zákoník, zapovídá jakékoliv testy DNA vynucené pod sankcí. Stěžovatel namítal, že Ústava zakazuje, aby právo komukoliv ukládalo podrobit se testování DNA. Domníval se proto, že nelze ani z pouhého odmítnutí podrobit se nařízeným testům DNA dovozovat jeho otcovství. Rozhodnutím Kasačního soudu ze dne 26. září 2012 bylo jeho podání prohlášeno za nepřijatelné.

STÍŽNOSTNÍ DŮVODY

17. Dovolává se článku 6 odst. 1 Úmluvy stěžovatel namítá, že předběžné řízení o přijatelnosti kasační stížnosti, které bylo provedeno v předmětné věci, není v souladu s právem na spravedlivý proces; kritizuje chybějící odůvodnění takto učiněného rozhodnutí. Namítá taktéž,

že některé z listinných důkazů, které byly národním soudům předloženy navrhovatelkami, patří bývalému zaměstnavateli jedné z nich, a tedy nemohly být legálně zadržovány po skončení pracovního poměru; podle jeho názoru proto postupem, kdy národní orgány neprohlásily tyto listinné důkazy za nepřijatelné, došlo k porušení principu legality důkazů.

18. Dovolává se článku 8 Úmluvy, a to samostatně i v kombinaci s článkem 6 odst. 1 Úmluvy, stěžovatel napadá postup národních soudů, které dovedly jeho otcovství k Éléonore ze skutečnosti, že se odmítl podrobit testům DNA, které mu byly nařízeny. Zdůrazňuje, že v prostředí francouzského pozitivního práva jsou osoby, které jsou žalovanou stranou v řízení o určení otcovství, povinny podrobit se testu DNA, aby vyvrátily své otcovství. Stěžovatel se domnívá, že je to v rozporu s principem nedotknutelnosti lidského těla, který, dle jeho názoru, zapovídá jakékoliv genetické testování, které je vynucené pod sankcí.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

1. K tvrzenému porušení článku 6 odst. 1 Úmluvy
2. Stěžovatel je toho názoru, že předběžné řízení o přijatelnosti kasační stížnosti, kterou v dané věci podal, je v rozporu s právem na spravedlivý proces. Dále uvádí, že fakt, že národní orgány opomněly prohlásit za nepřijatelné listinné důkazy protistrany, je v rozporu s principem legality důkazů. Dovolává se přitom článku 6 odst. 1 Úmluvy, který stanoví, že:

„Každá osoba má právo, aby jeho záležitost byla projednána spravedlivě (...) soudem (...), který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích (...).“

20. Pokud jde o první část tvrzení, Soud připomíná, že shledal předběžné řízení o přijatelnosti kasační stížnosti souladným s článkem 6 odst. 1 (Burg a ostatní proti Francii, č. 34763/02, rozhodnutí ze dne 28. ledna 2003, ESLP 2003-II). Nadto uvádí, že stěžovatel měl přístup ke „zprávě o nepřijatelnosti stížnosti z důvodu absence závažných důvodů“.
21. Pokud jde o druhou část tvrzení, Soud připomíná, že Úmluva neupravuje samotný režim důkazů, nemůže vyloučit z principu a in abstracto nepřijatelnost důkazu získaného v rozporu s národními předpisy; náleží národním orgánům, aby hodnotily obdržené důkazy jakož i relevanci těch, které si některá ze stran přeje předložit. Úkolem Soudu je zkoumat, zda řízení jako celek, způsob nakládání s důkazy nevyjímaje, bylo spravedlivé, tak jak předvídá článek 6 § 1 (viz např. Mantovanelli proti Francii, č. 21497/93, rozsudek ze dne 18. března 1997, § 34, Sbírka usnesení a rozhodnutí 1997-II). V souzené věci měl stěžovatel možnost namítat nezákonnost předmětných důkazů před národními soudy. Tento argument byla zamítnut v řízení, o jehož spravedlivosti není pochyb. Sporné faktury navíc nejsou jedinými důkazy, které měl soud k dispozici.
22. Z tohoto důvodu je tato část stížností zjevně neopodstatněná a musí být podle článku 35 odst. 3 písm. a) a odst. 4 Úmluvy odmítnuta.
23. K tvrzenému porušení článku 8 Úmluvy samostatně a společně s článkem 6 odst. 1 Úmluvy
24. Stěžovatel vyjadřuje svůj nesouhlas s tím, že národní orgány dovedly jeho otcovství k Éléonore P. z jeho nesouhlasu podrobit se testům DNA, jejichž podstoupení mu bylo nařízeno. Dovolává se článku 8 Úmluvy samostatně a v kombinaci s výše citovaným článkem 6 odst. 1. Článek 8 zní:

„1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.

2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“
3. Soud, vědom si právního posouzení věci, považuje za vhodné posoudit námítky stěžovatele

výhradně z pohledu článku 8 Úmluvy.

4. Soud dospívá k názoru, že toto ustanovení se projevuje v případě stěžovatele ve dvou ohledech. Zaprvé, protože uznání nebo popření příbuzenského vztahu se přímo dotýká identity muže či ženy, jejichž rodičovství je dotčeno (viz např. Rasmussen proti Dánsku, č. 8777/73, rozsudek ze dne 28. listopadu 1984, § 33, série A, č. 87; I. L. V. proti Rumunsku, č. 4901/04, rozsudek ze dne § 33, 24. srpna 2010, § 33; Krušković proti Chorvatsku, č. 46185/08, rozsudek ze dne 21. června 2011, § 18). A dále protože odběr krve, který je nezbytný pro vypracování posudku nařízeného národními orgány, je zásahem do fyzické integrity a protože genetické údaje o jednotlivci jsou součástí jeho intimní identity. Na tomto místě Soud připomíná, že dospěl k názoru, že „aspekty soukromého života zahrnují genetické informace“ (S. a Marper proti Spojenému království, č. 30562/04 a 30566/04, rozsudek velkého senátu ze dne 4. prosince 2008, § 71, ESLP 2008). Soud mimo jiné uvedl, že ochrana osobních údajů hraje zásadní roli ve výkonu práva na respektování soukromého a rodinného života chráněného článkem 8 Úmluvy (stejně usnesení, § 103; viz též M. K. proti Francii, č. 19522/09, rozsudek z 18. dubna 2013, § 35) a že odběr a uchovávání buněčných vzorků jakož i zjišťování a uchovávání informací DNA získaných z těchto vzorků představují zásah do výkonu práva na respektování soukromého života (Perruzo a Martens proti Německu, č. 7841/08 a 57900/12, rozsudek ze dne 4. června 2013, § 33). Soud taktéž uvedl, že odběr buňkálního vzorku za účelem zjištění DNA může sám o sobě představovat zásah do soukromého života (Van der Velden proti Nizozemí, č. 29514/05, rozsudek ze dne 7. prosince 2006, ESLP 2006-XV).
5. Soud dospěl k názoru, že se v daném případě aplikuje článek 8 Úmluvy a že uznání příbuzenského vztahu mezi Éléonorou P. a stěžovatelem národními orgány na základě jeho odmítnutí podrobit se genetickému znaleckému testování, jež mu bylo nařízeno, představuje zásah do výkonu práva stěžovatele na respektování soukromého života garantovaného tímto ustanovením.
6. Takový zásah je v rozporu s článkem 8 s výjimkou případů, kdy je takový zásah „předvídaný zákonem“, sleduje legitimní cíl či cíle ve smyslu odstavce druhého tohoto ustanovení, jehož dosažení je „nezbytné v demokratické společnosti“.
7. S ohledem na článek 340 občanského zákoníku, článek 11 občanského soudního řádu a na judikaturu kasačního soudu (viz výše § 14 - 16), je Soud toho názoru, že první z podmínek byla naplněna. Pokud jde o sledovaný cíl, jde o zajištění plného výkonu práva Éléonore P. na respektování jejího soukromého života, který zahrnuje nejen právo každého znát svůj původ (viz zejména Pascaud proti Francii, č. 19535/08, rozsudek ze dne 16. června 2011, § 48; Jäggi proti Švýcarsku, č. 58757/00, rozsudek ze dne 13. července 2006, § 25, ESLP 2006 X), ale také práva na právní uznání příbuzenského vztahu (viz např. Menesson proti Francii, č. 65192/11, rozsudek ze dne 26. června 2014, § 46, ESLP 2014 /výňatky/). Takový cíl nepochybně spadá po pojem „ochrany práv a svobod jiných“ ve smyslu odstavce druhého článku 8.
8. Zbývá tedy posoudit, zda byl zásah „nezbytný v demokratické společnosti,“ s tím že pojem „nezbytnost“ znamená, že zásah byl založený na naléhavé společenské potřebě a je přiměřený sledovanému cíli (viz např. Negrepontis- Giannisis proti Řecku, č. 56759/08, rozsudek ze dne 3. května 2011. § 61). Pro zodpovězení dané otázky musí Soud posoudit, ve světle celého případu, zda důvodu pro ospravedlnění zásahu byly přesvědčivé a dostatečné ve smyslu odstavce 2 článku 8; jeho úkolem přitom není suplovat úlohu národních orgánů, ale pouze prověřit z pohledu jejich souladu s Úmluvou rozhodnutí, která byla těmito orgány přijata (stejně usnesení, § 68; viz též, mimo jiné, A.L. proti Polsku, stížnost č. 28609/08, rozsudek ze dne 18. února 2014, § 66). K tomu dodává, že příslušná opatření garantující dodržování článku 8 v mezilidských vztazích spadá zásadně do prostoru pro uvážení členských států (viz např. Pascaud, op. cit., § 59; A. L., op. cit., § 67), který je důležitý, pokud jde, tak jako v daném případě, o vyvažování konkurujících základních práv dvou jednotlivců (viz např. Ashby Donald a ostatní proti Francii, č. 36769/08, rozsudek ze dne 10. ledna 2013, § 40; A.L., op. cit., § 68).
9. Podle Soudu je třeba předmětný případ posoudit ve světle věcí Mikulić proti Chorvatsku (č.

53176/99, rozsudek ze dne 7. února 2002, ESLP 2002-I) a Ebru a Tayfun Engin Çolak proti Turecku (č. 60176/00, rozsudek ze dne 30. května 2006, § 95). V první z nich Soud uzavřel, že došlo k porušení článku 8 Úmluvy, když národní orgány nerozhodly o žalobě stěžovatelky na určení otcovství, když se muž, jehož stěžovatelka označila za svého otce, odmítl podrobit nařízeným testům DNA. Soud připustil, že potřeba chránit práva třetích osob může vést k nemožnosti donutit je k podrobení se nařízeným testům DNA. Soud zároveň dospěl k závěru, že neexistence jakéhokoliv procesního prostředku, který by umožnil donutit předpokládaného otce podrobit se soudnímu příkazu, je v souladu s principem proporcionality pouze tehdy, existují-li jiné prostředky, které umožňují nezávislým orgánům rychle rozhodnout o žalobě na určení otcovství. K témuž závěru Soud došel taktéž v druhé věci, kdy zdůraznil, že „systém, který nezná žádné prostředky umožňující přinutit předpokládaného otce, aby se podrobil testům DNA, může být shledán souladným s povinnostmi vyplývajícími z článku 8 vzhledem k prostoru pro uvážení státu“, ale že „zájem osoby, která se domáhá určení svého příbuzenského vztahu, musí být chráněn jinak, není-li možné otcovství určit na základě testů DNA“ a že „princip proporcionality vyžaduje, aby takový systém vyvodil důsledky z odmítnutí předpokládaného otce podrobit se zkoumání a rozhodl rychle o žalobě na určení otcovství“ (§ 95). V těchto dvou věcech došlo ke konstatování porušení článku 8 Úmluvy z důvodu neschopnosti národních orgánů zabránit tomu, aby odmítnutí otce podrobit se testu DNA znemožnilo rozhodnout v řízení o určení otcovství.

10. Soud konstatuje, že postup francouzských orgánů je v souladu s touto judikaturou. Tyto orgány přezkoumaly žádost Élénore P. i přes odmítnutí stěžovatele podrobit se znaleckému zkoumání, které mu bylo nařízeno, a rozhodly s ohledem na tuto skutečnost, jakož i na další skutečnosti plynoucí ze spisu. Odvolací soud v Paříži mimo jiné uzavřel, že skutečnost, že soud vyvodil závěry z odmítnutí otce podrobit se znaleckému zkoumání, nemůže být v rozporu s principem nedotknutelnosti lidského těla, neboť šlo pouze o jednu ze skutečností, na nichž je rozhodnutí založeno (viz výše, § 10 - 11).
11. Nejlepší zájem dítěte - na který výslovně odkazuje rozhodnutí ve věci Mikulić (§ 64 a 65) - samozřejmě hrál významnou roli při vyvažování zájmů v Soudem dříve rozhodovaných věcech (viz též zejména rozhodnutí I.L.V., op. cit., § 42 a 43, a rozhodnutí A.L., op. cit., § 65, týkající se žalob na popření otcovství). Nicméně v předmětné věci osoba, který se domáhala určení otcovství stěžovatele, Élénore P., byla již v době podání žaloby zletilá. Zároveň, plyne-li z toho, že nejlepší zájem dítěte v souzené věci nehraje roli, nemění to nic na tom, že Élénore P. má právo znát svůj původ a právo, aby byl její původ také právně uznán. Jde o práva odvoditelná z článku 8, která se s věkem nevytrácí (viz Pascaud, op. cit., § 65; Jäggi, § 40; viz též Zaiet proti Rumunsku, č. 44958/05, rozsudek ze dne 24. března 2015 /není v právní moci/). Narození a jeho okolnosti spadají do soukromého života dítěte a také dospělého podle tohoto článku (viz Odievre proti Francii, č. 42326/98, rozsudek velkého senátu ze dne 13. února 2003, § 29, ESLP 2003-III; Godelli proti Itálii, č. 33783/09, rozsudek ze dne 25. září 2012, § 46).
12. Soud mimo jiné konstatuje, že národní orgány své rozhodnutí, že stěžovatel je otcem Élénore P., nezaložily pouze na jeho odmítnutí podrobit se znaleckému testování, které mu bylo uloženo. Vedle podání stran a jejich tvrzení vzaly v potaz také další dokumenty a svědectví. Z rozhodnutí odvolacího soudu v Paříži ze dne 24. února 2011 vyplývá, že odmítnutí otce podrobit se testům DNA hodnotil jako „další okolnost ukazující na otcovství stěžovatele“ (viz výše § 11), která pouze potvrzuje již z jiných okolností částečně vyvozený závěr.
13. Za těchto okolností, pokud národní orgány s ohledem na odmítnutí stěžovatele podrobit se testům DNA, které mu byly uloženy za účelem stanovení jeho otcovství k Élénore P., posoudily jako převažující právo na respektování soukromého života Élénore P. nad právem na respektování soukromého života stěžovatele, nepřekročily tím prostor pro uvážení, kterým disponují.
14. Z tohoto důvodu je i tato část stížnosti zjevně neopodstatněná a musí být odmítnuta podle článku 35 odst. 3 písm. a) a odst. 4 Úmluvy.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

Prohlašuje tuto stížnost za nepřijatelnou.

(zpracovali JUDr. Lubomír Ptáček, Ph.D., a Mgr. Marina Grochová)